

Olivier Filippi: “No creem un jardí, creem un ecosistema”

01. Jardí d'Olivier Filippi.

Olivier Filippi és conegut arreu en el món de la jardineria mediterrània. Acumula experiència pel que fa a la multiplicació de plantes, la gestió d'un viver, el tracte amb clients particulars i institucionals, l'intercanvi d'idees amb paisatgistes, dissenyadors i jardiniers, l'observació de la natura i els seus processos, la fotografia de jardins i espais naturals, la reflexió en torn de la jardineria i la divulgació a través de llibres¹ i xerrades. Aquesta primavera l'hem visitat a casa seva, prop de Montpeller, guiats per en Patrick i la Valerie Mills, de la Societat Mediterrània de Jardineria (Mediterranean Garden Society), que han col·laborat en altres ocasions amb *Agrocultura*². L'article és un resum de la conversa que vam mantenir amb ell.

TEXT: OLIVIER FILIPPI I REDACCIÓ. IMATGES CEDIDES PER OLIVIER FILIPPI

La meua no és una història unipersonal, hi ha també la Clara, la meua dona. Vam començar el 1984, només nosaltres dos, ara treballem amb tot un equip. El que ens agradava i encara ens agrada és la multiplicació de plantes, la mena de miracle de crear una nova planta, no exactament a partir de res, però sí a partir de llavors o d'esqueixos. No sabem res... Vam començar sense coneixements i vam aprendre a base de cometre molts errors. Com que no sabíem res, produïem plantes fàcils de multiplicar i —com que ningú ens coneixia— fàcils de vendre en els mercats locals: flors,

planters... Ens en vam anar a Anglaterra a visitar jardins famosos: Wisley, Kew... El viatge va canviar la nostra vida perquè vam entendre que podíem fer més coses que cultivar les plantes habituals. Vam començar a tenir un objectiu: no només cultivar pel plaer de cultivar, sinó cultivar per iniciar una filosofia. Vam cometre nous errors, com començar una col·lecció de fúcsies, una altra de buguenvíl·lees... També vam començar una col·lecció de cists (estepes). Per millorar-la vam consultar gent que sabia molt de botànica i vam anar convertint-nos, nosaltres mateixos, en botànics de la conca mediterrània. Amb l'objectiu de treballar en la nostra col·lecció d'estepes vam viatjar aquest cop no a Anglaterra, sinó a tots els llocs del Mediterrani on creixen cists. Volíem entendre la seva ecologia, per veure els híbrids naturals, perquè els cists s'híbriden tots sols a la natura. Vam anar a Espanya, al Marroc, a Israel, a Xipre, a Portugal... Aquest va

ser una mena d'inici de la nova etapa. La col·lecció de cists va anar creixent. En vam arribar a tenir 400 tàxons! (ara en tenim només una centena o una mica més). I mentre érem a la natura estudiant els cists estudiàvem també altres plantes, i vam començar col·leccions de sàlvies, de santolines, de romanins, d'artemísies... totes les principals plantes que creixen al matoll o a la garriga al voltant del Mediterrani.

El jardí de secà

Ara som uns especialistes en aquest tipus de plantes. No tenim arbres o molts pocs, només una col·lecció de cirerers d'arboç (*Arbutus* sp.). Sobretot tenim arbusts i subarbusts, tolerants a la sequera, a sòls difícils, al vent; alguns resistent al fred, molts a la sal. Tot això pel que fa al viver. Però fem diferents coses. Cultivem i venem plantes, però també formem part d'una xarxa de paisatgistes i pensem sobre el futur: per què fem de

1. *En té dos de publicats* (El jardín sin riego. Ed. Omega, 2007; i Alternatives au gazon. Ed. Actes Sud, 2011) i està preparant el tercer.

2. Vam visitar el seu jardí en els números 48 i 57 d'Agrocultura. Podeu accedir als articles a agrocultura.org

02. Olivier Filippi en el moment de la conversa.

jardiners; quina mena de jardí tindrem d'aquí trenta anys i per què; com ha estat l'evolució dels jardins, des de la Revolució Francesa, a França, a Espanya, a Anglaterra... i com encaixem en el puzzle.

La idea de tenir un jardí de secà, un jardí que no necessita reg, no és un fi en si mateix. És com entrar en un altre món, el de la relació de l'home amb el seu entorn local. Perquè si comences un jardí de secà amb plantes adaptades al teu medi, per exemple en el Mediterrani, i deixes que visquin en condicions més o menys naturals, només deixant-les que si creixen creixin i si es moren es morin... Si comences a fer això, el que estàs fent és crear un petit ecosistema on les plantes interactuen entre elles i amb el clima, amb els insectes... un sistema que evoluciona, contra el que no et cal lluitar perquè té vida pròpia.

La nostra nova manera de pensar sobre el jardí comença definint les condicions: el fred, la pluja, el període de sequera, el tipus de sòl, la competició de les arrels dels arbres...

No creem un jardí, creem un ecosistema

El jardí pot prendre multitud de formes. Pot convertir-se en un bosc, per exemple, però si no vull un bosc perquè vull veure la vista, llavors esporgaré. Però també puc decidir no esporgar, i quan arrenqui les herbes arrancaré tots els petits arbres que hi neixin, pins, xiprers, ametllers... per tal d'evitar que a poc a poc es vagi tancant i esdevingui un bosc amb molta més poca biodiversitat.

La nostra nova manera de pensar sobre el jardí comença definint les condicions: el fred, la pluja, el període de sequera, el tipus de sòl, la competició de les arrels dels arbres... Llavors treballem per aconseguir una llista de plantes adaptades a aquestes condicions. Ho ajuntem, sacsegem i deixem fer. Ben diferent de la manera com la gent, des de fa molts anys, treballa al jardí: si bé al final acabes descobrint que hi ha condicions, primer agafes una revista amb moltes fotos, hi veus un roser que t'agrada i dius: *"el plantaré aquí"*. I lluites contra les condicions per tal que hi sobrevisqui. No hi ha cap connexió entre les condicions del terreny i la llista de plantes. Això ho acabaràs descobrint en els cinc o deu anys següents. Malgrat la teva lluita intensa contra les condicions, la natura acabarà guanyant i algunes de les plantes es moriran. Llavors és quan pot arribar la maduresa del jardiner, que després de tants anys decideix de seguir l'ecosistema enlloc de lluitar-hi, i és quan tot pot començar a ser més interessant.

Fes-te ECO.

Informa't del procés per aconseguir la certificació de la producció agrària ecològica al web www.ccpae.org

Amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Departament d'Agricultura, Ramaderia,
Pesca, Alimentació i Medi Natural

Fons Europeu Agrícola de
Desenvolupament Rural:
Europa inverteix a les zones rurals

Generalitat de Catalunya
Consell Català de la Producció
Agrària Ecològica

03. Una plantada recent de jardí mediterrani.

Una nova manera de fer

Tenim un tros de terra i en lloc de decidir aquí hi plantarem aquesta planta que té flors roses i al costat aquesta altra que les fa blanques i una altra que les fa blaves, i crear un dibuix inamovible perquè està dissenyat, la nova manera de treballar és totalment diferent. Tenim un ecosistema i tenim una llista de plantes que hi poden viure, i les plantem de manera més o menys aleatòria. Durant un any les ajudo a que s'estableixin, amb una tècnica especial que el Patrick coneix prou bé³, i després observo què passa. Molt aviat elles comencen a multiplicar-se i el jardí pren una dinàmica increïble. Aleshores la feina és arrancar l'excés de matèria. El que en queda és el nostre jardí. L'excés de matèria torna cada any, de manera que cada any hem de decidir què suprimim i què conservem. Per exemple, "enguany arrancarem un centenar d'eufòrbies perquè n'hi ha massa".

Una estructura d'estiu

En els països secs hi ha el problema de la parada estival, durant la qual les plantes no estan

tan boniques com ara a la primavera. Com fer que les estratègies de tolerància a la sequera de les plantes del Mediterrani (i d'altres zones del planeta) aportin al jardí una bellesa especial que no es podria assolir en altres bandes, com per exemple en un jardí anglès o en un jardí amb reg? Hem de saber què podem fer per ressaltar aquesta bellesa. No és fàcil. I amb dir-ho no n'hi ha prou. Es tracta de buscar un conjunt de plantes de secà que siguin especialment boniques a l'estiu. La idea és utilitzar-les molt en el nostre ecosistema que evoluciona, de manera que a l'estiu siguin visibles, i no utilitzar tant les plantes que normalment la gent tria perquè estan precioses a la primavera. Si aquestes plantes que floreixen a la primavera tenen bona pinta a l'estiu està bé, però el nostre objectiu és el de crear una estructura d'estiu. Llavors, sense gaires esforços, la resta de l'any el jardí es veurà bonic.

Treballem molt amb el color de les fulles, amb la textura, amb les olors... Volem crear un espai únic, prou allunyat de la idea tradicional de jardí, però que sigui suficientment bonic i que propor-

3. La tècnica que ens assegura l'èxit en el jardí de secà consisteix en plantar, a la tardor, plantes petites en forats prou grossos com per contenir 20 litres d'aigua. Reguem només durant el primer estiu, espaïadament però amb aigua abundant, omplint els forats, per tal que les arrels s'acostumin a anar avall.

PRODUCTES PER A L'AGRICULTURA ECOLÒGICA

PAPER D'EMPALLAR

mimgreen by mimCord

Per inhibir el creixement d'herbes no desitjades per mètodes totalment ecològics.

Biodegradable, no cal retirar-lo del sòl.

Fàcil de col·locar, tant a mà com a màquina

Més informació: www.mimcord.com - mimcord@mimcord.com - 93 851 07 66

cioni no només una bellesa visual sinó una bellesa sensorial que tu olores i sents mentre passeges pel jardí i que et fa sentir feliç a l'estiu.

Algunes d'aquestes plantes fins i tot floreixen durant els mesos més calorosos. Són molt especials, per això les col·loquem en llocs determinats; i si s'autosembren, part de la dinàmica del jardí dependrà d'elles. Un exemple és el *Bupleurum fruticosum* (matabou) que, a banda de florir a l'estiu, és molt resistent i atreu molts insectes beneficiosos que pateixen escassetat de nèctar durant aquesta època de l'any. Així que part de la recerca botànica que fem se centra en descobrir plantes com el *Bupleurum*, interessants pel seu fullatge o bé perquè floreixen a l'estiu. Són plantes atractives per al jardiner, per a l'ecosistema i per a la fauna que hi viu. Parlem més d'atractivitat que de bellesa.

Al viver tenim un jardí experimental i ens agrada d'estudiar la reacció de la gent que ve a visitar-lo. A la primavera és fàcil, i gairebé a tothom li agrada. Però també a l'estiu, a mig agost o principis de setembre, abans de les pluges,

quan tot està molt sec. Hi ha molta gent, fins i tot aquells que no saben gran cosa sobre jardins mediterranis, que el troben atractiu. Hi sol haver un equilibri amb les pedres; només una part és vegetació. L'estructura, el ritme, la llum, l'absència de flors... Si hi entres t'arriben la textura, el sentit, l'olor... Però fins i tot per als ulls, de prop o de lluny, és diferent, atractiu.

La feina al jardí

Poc o molt, hem d'actuar en aquest jardí que evoluciona. A l'hivern desherbem per arrancar l'excés de plantes, i aquesta és una feina interessant perquè ens permet recrear el jardí cada any. I a l'estiu esporguem com si fóssim cabres. Les plantes de la majoria dels paisatges que resten atractius a l'estiu tenen formes degudes als vents forts o als ramats que hi pasturen. Com al cap de Creus, amb plantes esculpides pel vent que resten molt verdes a l'estiu, com si les haguessin regat i fertilitzat: en aquest sistema, dos tipus de *Juniperus*, la *Pistacia lentiscus* (llentiscle) i la *Phillyrea angustifolia* (aladern de fulla estreta)

PRODUCTES D'AGRICULTURA ECOLÒGICA

la grana

Ctra. Manresa-Abrera Km.21
08295 St. Vicenç de Castellet (BCN)

FARINES I MIDONS · LLEGUMS
ARROSSOS · CEREALS EN GRA · LLEVATS
FLOCS, MUSLI I DERIVATS DE CEREALS
FRUITS SECS, SUCRES I EDULCORANTS
PROTEÍNES VEGETALS · SOIA I DERIVATS
PASTES ALIMENTÀRIES · SÈMOLES

Tel. 938 331 300 | www.la-grana.com
HORARI BOTIGA: DE DILLUNS A DIVENDRES DE 16:00 A 20:00 H

creen l'estructura; entremig d'elles, plantes molt seques que a l'estiu tenen colors ataronjats o marrons, com el *Cistus salviifolius* (estepa borrera) i el *Cistus monspeliensis*. Tenim així una nova paleta de colors, verd i taronja, sense flors. El resultat és molt efectiu.

La gent vol jardins amb gespa?

Part del públic francès està a favor del nostre enfocament, però també es creen molts jardins amb gespa. Hi ha diverses raons. És més fàcil de sentir-s'hi feliç a l'estiu perquè són verds i frescos i hi tens les roses i tot això. Però també perquè a les empreses que fan l'enjardinament, que no al dissenyador (sovint a França hi ha aquestes dues figures, el dissenyador i el que executa la feina), els encanta vendre sistemes de reg i automatismes perquè bona part dels diners que fan està en els sistemes d'aigua. El reg genera molta necessitat de manteniment i elles també fan el manteniment. Per contra, per crear un jardí sec s'ha de seguir una tècnica especial que fa que l'espai no sigui gaire bonic el primer any, perquè les plantes són molt petites i necessiten temps per establir les seves arrels. Per a l'empresa de jardineria és difícil de vendre'l com a jardí, a no ser que el client ja estigui convençut a l'avançada.

El nostre enfocament és molt més interessant per al jardiner que el jardí tradicional. És més interessant perquè no necessites dedicar-hi tant temps, i més atractiu no només pel resultat sinó perquè hi passen moltes coses que aporten felicitat al jardiner. Les plantes es multipliquen, les coses funcionen soles. El jardiner esdevé part del procés, no un guardià extern. Bàsicament treballa tres vegades durant l'any, una vegada a l'hivern, una altra a l'estiu i ara a la primavera. I si un any no fas res, no hi ha cap problema. No hi ha urgències perquè no et cal tallar la gespa cada quinze dies. A més aquest és un jardí que no uti-

Les coses funcionen soles. El jardiner esdevé part del procés, no un guardià extern. I sense plaguicides

litza plaguicides. Punt principal! Perquè no sé com van les coses a Espanya, però a França, al jardí privat, encara s'utilitzen un munt de productes químics.

El futur

Hi ha el tema de la sostenibilitat i del canvi climàtic. A més, el 2020 entrarà en vigor una nova llei a França que prohibirà la utilització de productes químics en qualsevol àrea pública. És una revolució, les coses hauran de canviar un munt: és la fi de la gespa, perquè la gespa necessita química... si no es transforma en una mena de pastura nativa esbojarrada. Si no pots utilitzar herbicides, ni fertilitzants, ni fungicides, no pots tenir gespa. Adéu a la gespa i adéu a totes les maneres de fer que demanen un jardí "polit". No pots eliminar les herbes dels parcs de Montpeller a mà, l'àrea és massa gran. De manera que començarem a tenir un ecosistema que evoluciona i que haurem d'aprendre a gestionar seguint aquest nou enfocament.

La Clara i jo portem el viver⁴, pensem, experimentem i també fotografiam per poder explicar aquest nou enfocament que anirà arribant necessàriament. Estem segurs que aquest pas cap a una jardineria que entengui l'entorn on se situa i faci un ús sensat de l'aigua serà molt interessant. ✿

05. A primer terme
Bupleurum fruticosum
(matabou).